

HEMŞİRELİKTE ARAŞTIRMA GELİŞTİRME DERGİSİNİN MAKALE VE YAZAR ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Arş. Gör. Gülnaz KARATAY**, Doç. Dr. Oya Nuran EMİROĞLU**

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi (HAGD), yayın değerlendirme süreci, makale ve yazar özellikleri açısından değerlendirilerek, derginin yayın sürecinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. **Gereç-Yöntem:** Bu tanımlayıcı çalışmada veriler 1-30 Mart 2006 tarihleri arasında, yapılandırılmış bir değerlendirme formu aracılığı ile toplanmıştır. Yayın hayatına 1999 yılında başlayan HAGD'da basılan 55 makale; konuları, türleri, veri toplama yöntemleri, yazar özellikleri ve bazı yayım süreci özellikleri açısından incelenmiştir. Toplanan veriler SPSS veri tabanında, sayı ve yüzdelerle yardımcı değerlendirilmiştir. **Bulgular ve Sonuç:** Yapılan değerlendirme sonucunda HAGD'da genellikle tanımlayıcı nitelikteki tez çalışmalarının (%72.7) yayınlandığı, çalışmaların belirli konularda ve okullarda yoğunlaştığı, ilk yazarların çoğunlukla araştırma görevlilerinden (%36.6) oluştuğu, çalışmaların çoğunluğunun akademisyenler (%83.6) tarafından yürütüldüğü ve klinik işbirliğine dayalı çalışmaların çok yetersiz olduğu (%1.8) sonucuna varılmıştır. Ayrıca HAGD'ın değerlendirme sürecinin çok uzun olması gibi yayın değerlendirme sürecine ilişkin bazı sorunların varlığı saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda derginin yayın sürecinin geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Süreli yayıncılık, Dergi, Değerlendirme,

EVALUATION OF THE TURKISH JOURNAL OF RESEARCH AND DEVELOPMENT IN NURSING REGARDING THE ATTRIBUTES OF THE ARTICLES AND THE AUTHORS

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study is to improve the publishing process of the Turkish Journal of Research and Development in Nursing (NRDJ) by evaluating the manuscript review process and the attributes of the articles and authors. **Tools-Methods:** The data for this descriptive study were collected between 1-30 March 2006 by the means of a structured form 55 articles published in NRDJ since its first issue in 1999 are evaluated regarding their topics, data collection methods, authors and same publication process characteristics. The data collected are evaluated in numbers and percentages in SPSS database. **Findings and Result:** According to this study, it is concluded that mostly descriptive thesis papers (%72.7) are published in NRDJ, that the works published are mostly focused on some special topics and schools, that most of the authors (%36.7) are research assistants, that most of the projects (%83.6) are managed by the academicians and there is a lack of projects based on clinical collaboration (%1.6). Moreover, some problems regarding the evaluation process of NRDJ are observed such as the evaluation period being too long. On the basis of these findings, some suggestions are made for further improvement of the publication process of the journal.

Key Words: Periodical publishing, Journal, Evaluation

GİRİŞ

Bilimsel bilgi, bilimsel süreli yayın yolu ile ilgili kişilere ulaşabilmektedir. Bilimsel bilgiye ulaşmada önemli bir ileti aracı olan dergiler, bilginin yaygınlaşmasında, değerlendirilerek tartışılmasında önemli bir yere sahiptir (Smith, 1996). Bilimsel bilgi süreli yayınlar aracılığı ile sunu-

lurken bilimsel hatadan arınık, araştırma ve yayın etiğine uygun bir biçimde sunulmalıdır. Bu amaca ulaşılabilmesi için derginin yayına hazırlanması aşamasında görev alan editörlerin, danışma kurulu üyelerinin yanında yazarların ve yayımlandıktan sonra ise okuyucuların üstlerine düşen görev ve sorumluluklarını tam olarak

* III. Ulusal Hemşirelikte Araştırma Sempozyumunda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

** Hacettepe üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı

yerine getirmeleri gerekmektedir (Abdou, 2004). Bu doğrultuda gelenekselleşen ve bu süreç içinde yer alan bazı yöntemler, değerlendirmeler sonucunda geliştirilerek, süreli yayıncılıkta bu günlere ulaşılmıştır. Bilimsel hataların ortadan kaldırılması ve dergilerin bilim etiğine uygun bir biçimde yayınlanması için uluslararası bir çok oluşum tarafından geliştirilen bazı standartlar, bir çok derginin yayın politikası içinde benimsenmektedir. Dergilerin, bu standartları izleyerek yayın kalitesini geliştirme yönünde çaba gösterdikleri yapılan çalışmalarda da görülebilmektedir (Scholmeister, 1998; Rousseau, 2002; Zengin, Gökbel, Bodur, 2003; Yılmaz, 2003). Uluslararası süreli yayın standartları Türkiye’de yayınlanan bir çok dergi tarafından da uygulamada izlenecek ilkeleri oluşturmaktadır.

Dergiler bilimsel hataları önleme ve bilim etiğine uygun yayın yaparak yayın niteliğini artırma çabaları içinde olmalarına karşın bazı istenmedik hatalarla karşılaşılabilir. Bu istenilmeyen hataların ortaya çıkarılması, nedenlerin araştırılarak bilinmesi, hataların önlenmesi yönünden önem taşımaktadır. Daha nitelikli süreli bilimsel yayın yayabilmek için dergilerin hem içten hem de dıştan ele alınarak değerlendirilmeleri gereklidir. Bu değerlendirmeler, bazı sayılara ulaşma amacıyla yapılabildiği gibi niteliksel değerlendirmeler biçiminde de yapılabilmektedir. Bu değerlendirmelerde; derginin editör süreci, makale değerlendirme süreci ve bu noktalarda gösterilen performansın değerlendirilmesi yanında dergi içeriği yazara bilgi bölümünden başlayarak yazıların niteliğini ele alacak biçimlerde de yapılabilmektedir (Aksayan, Emiroğlu, 1999; Dougherty, Lin, McKenna ve ark, 2004; Pardo, Reolid, Delicado ve ark, 2001; Lok, Chan, Martinson, 2001; Watson, Thompson, 2006). Yabancı dergiler için bu tür çalışma örnekleri çok fazla olmasına karşın Türkiye’de yayınlanan dergileri ele alan çalışmaların sayısı 2000’li yıllardan sonra artış göstermiştir. Dergi yönetimlerinin, belirli aralarla yayınlarını ele almaları ve değerlendirmeleri yayın kalitesinin geliştirilmesinde

önemlidir. Bu değerlendirmeler hem derginin uluslararası süreli yayıncılık ilkeleri açısından hem de derginin diğer uluslararası ya da ulusal dergiler arasındaki yerini değerlendirerek belirleme açısından yararlı olabilmektedir.

HAGD, örnek nitelikte hemşirelik araştırma makaleleri ile hemşirelikte araştırma bilgi ve becerisini geliştirmeye yönelik derleme niteliğinde makaleleri yayınlama amacıyla, yayın hayatına başlayan bir dergidir. Ülke çapında hemşirelik yükseköğretim kurumlarına ve bazı hastanelere dağıtımı yapılan bu derginin temel amacı, hemşirelikte araştırma bilgi ve becerisinin geliştirilmesi ile birlikte olumlu araştırma kültürünün oluşmasına katkı sağlamak olarak belirlenmiştir.

HAGD’ın kendi misyonu doğrultusunda gelişebilmesi için belirli aralarla içten ya da dıştan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme yayın kurulu tarafından (içten) ya da okuyucularının görüşleri alınarak da yapılabilir. Yayın kurulu tarafından yapılan değerlendirme, yayın stratejisi oluşturma açısından olduğu kadar dergi ile ilişkili bir çok konuda belirlenmiş hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını gösteren incelemelerle, derginin geliştirilmesinde yararlı olabilmektedir.

Bu çalışmada, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi’nin yayın değerlendirme süresi, makale ve yazar özellikleri açısından incelenerek değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma sonuçları, sorun alanlarını gösterirken bunların çözümlenmesinde katkı sağlayacaktır.

Gereç-Yöntem

HAGD’da yer alan makalelerin; makale ve yazar özellikleri ile birlikte yayın değerlendirme sürecini değerlendirmek amacıyla yapılan bu tanımlayıcı çalışma, 1-30 Mart 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. HAGD ilk kez 1999 yılında, yılda 1 sayı çıkarılmak üzere yayın hayatına başlamış, 2001 yılından itibaren ise yılda 2 sayı çıkarılarak günümüze kadar ulaşılmıştır. HAGD, ilk yayın hayatına girdiği 1999 yılından Mart 2006 tarihine kadar 7 sayı çıkarmıştır. Bu 7 sayı içeriğinde, toplam 55 makale yer almakta-

dır. Tüm bu makaleler değerlendirmeye alınmış, ancak 2001 yılından itibaren derginin yılda iki sayı çıkmasının getirdiği ihtiyaç doğrultusunda makalelerin yayınlanma süreci bu yıldan itibaren el alınmıştır. Bu çalışmada; makale konuları, türleri, kullanılan kaynakların özellikleri, araştırma makalelerinin veri toplama yöntemleri, makale yazarlarının özellikleri, çalışma yeri ve görevleri, makalelerin editörde ve hakemde kalış süreleri ve değerlendirme sonuçları incelenmiştir. Bu incelemede, araştırmacılar tarafından hazırlanan sorulardan oluşan bir form hazırlanmış ve

yanıtları kaydedilmiştir. Elde edilen veriler, SPSS veri tabanında sayı ve yüzdelikler yardımıyla değerlendirilmiştir.

Bulgular

İlk sayısını 1999 yılında yayınlayan, toplam yedi sayısında 55 makale basılan ve son 2004 sayısında tirajı 550'ye ulaşan HAGD, yayın süresi, makale ve yazar özellikleri açısından değerlendirilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. HAGD'da yayınlanan makalelerin, makale ve yazar özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. HAGD'da Makale ve Yazar Özellikleri

Makale Konusu (n=55)	Sayı	Yüzde
Bilim, Araştırma, Etik	11	20.1
Hastaların Anksiyetesi, Memnuniyeti, Yaşam Kalitesi, Gereksinimleri ve Hemşirelik	9	16.4
Ölçek/Ölçek Uyarlaması	6	10.9
Üreme Sağlığı	5	9.0
Hemşirelik İmajı, Benlik saygısı	4	7.3
Hasta Eğitiminin Etkisi	4	7.3
Kanıt Dayalı Uygulamalar	4	7.3
Halk Sağlığı/Sosyal Konular	9	16.3
Diğer*	3	5.4
Makale Türü (n=55)		
Niceliksel Araştırma	35	63.7
Derleme	19	34.5
Niteliksel Araştırma	1	1.8
Yazar Sayısı (n=55)		
Tek Yazarlı	16	29.1
İki Yazarlı	33 (18**)	60.0 (54.5**)
Üç Yazarlı	4	7.3
Dört Yazarlı	2	3.6
İlk Yazarın Akademik Ünvanı (n=55)		
Araştırma Görevlisi	20	36.7
Doçent	12	21.7
Profösör	8	14.5
Öğretim Görevlisi	6	10.7
Yardımcı Doçent	4	7.3
Hemşire	3	5.5
Doktor	2	3.6
İkinci Yazarların Akademik Ünvanı (n=41)		
Profösör	20(10**)	48.8 (50.0**)
Doçent	12 (5**)	29.3 (41.6**)
Yardımcı Doçent	5(3**)	12.2 (60.0**)
Diğer***	4	9.7
Yazarın Çalışma Alanları (n=55)		
Akademisyen Hemşire	46	83.6
Diğer Disiplinlerle İşbirliği Halinde	3	5.5
Klinisyen ve Akademisyen Hemşire Birlikte	1	1.8
Hemşire Kökenli Olmayan Akademisyenler	5	9.1

*Hemşirelik eğitimi ve yönetimi ile ilgili makaleleri kapsamaktadır.

**Tez danışmanı

***Öğretim görevlisi, hemşire

Tablo 1’de sunulduğu gibi HAGD’da basılan makalelerin konularına bakıldığında ilk sırada (%20.1) bilim, araştırma ve etik üzerine derleme makalelerin, ikinci sırada (%16.4) hastaların ankiyetesi, memnuniyeti, yaşam kalitesi ile ilgili makalelerin yer aldığı görülmektedir. Dergide yer alan makalelerin çoğunluğu (%63.7) niteliksel araştırma türünde yapılmış araştırmalardan oluşmaktadır. Makalelerin %34.5’i derleme makale türünden yazılmış olup sadece 1 tanesi niteliksel araştırma olarak çalışılmıştır.

HAGD’da basılan makalelerin çoğunluğu (%60) iki yazarlı olup bunların da çoğunluğunda (%54.5) ikinci isim olarak tez danışmanlarının yer aldığı saptanmıştır. Sadece 4

tez makalesinde ikinci isim olarak danışman ismi yer almamıştır. Dergide basılan araştırma makalelerinin çoğunluğunda (%36.7) ilk yazar olarak araştırma görevlilerinin yer aldığı belirlenmiştir. İkinci yazarların çoğunluğu (%48.8) ise profesörlerden oluşmaktadır. Bu dağılımlar, makale yazarlarının çoğunluğunun akademisyenlerden oluştuğunu göstermektedir. İlk yazar olarak yer alan hemşirelerin oranı %5.5 dir ve bu yazarların yaptığı çalışmaların tümü yine tez çalışmasından ibarettir.

Yine dergide basılan makalelerin büyük çoğunluğunun (%83.6) akademisyen hemşireler tarafından yazıldığı, klinisyen ve akademisyen hemşirelerin birlikte yazdığı makalenin

Tablo 2. HAGD’da Basılan Araştırma Makalelerinin ve Yazarlarının Özellikleri

Araştırma Türleri (n=36)	Sayı	Yüzde
Tanımlayıcı	25	69.4
Deneysel	5	13.8
Metodolojik	2	5.6
Analitik	2	5.6
Kesitsel	2	5.6
Tanımlayıcı Çalışmalarda Veri Toplama Yöntemleri (n=25)		
Anket Yöntemi	11	44.0
Ölçek Uygulama	7	28.0
Görüşme Yöntemi*	7	28.0
Dergide Yayınlanan Tez Çalışmaları (n=22)		
Yüksek Lisans Tezi	16	72.7
Doktora Tezi	6	27.3
Araştırma Makalelerini Veri Toplandıktan Ne Kadar Süre Sonra Yayınlandığı (n=36)		
Bir yıl	7	19.4
İki yıl	13	36.1
Üç yıl	5	13.9
Dört yıl	6	16.7
Beş yıl ve üstü	5	13.9
Yazarların Görev Yeri (n=36)		
Hacettepe Üniv. HYO	16	44.4
Florange Nightingale HYO	5	13.9
Cumhuriyet Üniv.HYO	5	13.9
Diğer**	10	27.8
Yazarların Bilim Alanları (n=36)		
Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği	8	22.2
Halk Sağlığı Hemşireliği	7	19.4
Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği	6	16.7
Diğer**	15	41.7

* Bir çalışmada veri toplama yöntemi olarak odak grup görüşmesi yapılmıştır.

** Diğer okulları ve anabilim dallarını kapsamaktadır.

sadece 1 tane olduğu görülmektedir. Derleme makalelerin bazılarının (%9.1, bilim, etik gibi konularda) hemşire olmayan akademisyenler tarafından yazıldığına saptanması dikkat çekici bir bulgudur

Tablo 2’de HAGD’da basılan araştırma makalelerinin ve yazarlarının özellikleri yer almaktadır. Buna göre HAGD’da basılan makalelerin büyük çoğunluğunun (%69.4) tanımlayıcı araştırma türünden oluştuğu, bu tanımlayıcı çalışmaların %44’ünde ise veri toplama yöntemi olarak anket yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Yine dergide yer alan 36 araştırma makalesinin çoğunluğunu (n=22, %61.1) lisansüstü tezler oluştururken, tez çalışmalarının da %72.7’sini yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır.

Dergide basılan araştırma makalelerin %19.4’ü veri toplandıktan 1 yıl sonra, %36.1’i veri toplandıktan 2 yıl sonra yayınlanırken, %30.6’sının ise veri toplandıktan sonra 4 yıl ve daha üzerinde bir süre sonra yayınlandığı saptanmıştır.

Makale yazarlarının çalışma yerleri arasında %44.4’lük oran ile Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu birinci sırada, %13.9’luk oran ile Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu ve Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu ikinci ve üçüncü sıralarda yer almaktadır. Yazarların çalıştıkları bilim alanlarına bakıldığında ise %22.2’lik oran ile Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği ilk sırada, %19.4’lük oran ile Halk Sağlığı Hemşireliğinin ikinci sırada ve %16.7’lik oran ile Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Ayrıca tabloda yer almamakla birlikte derleme makale yazarlarının çoğunluğunun (%41) Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalında olduğu görülmüştür.

Tablo 3’te HAGD’a gelen makalelerin değerlendirilme sürecine ilişkin özellikleri yer almaktadır. HAGD’a gelen makalelerin değerlendirilme sürecinin bazı özellikleri dergiye 2001 yılından sonra gönderilen makaleleri kapsamaktadır.

Tablo 3. HAGD’a Gelen Makalelerin Değerlendirilme Sürecine İlişkin Özellikler

Makalelerin Editörde Kalış Süresi (n=98*)	Sayı	Yüzde
15 günden az	30	30.0
16-29 gün	26	27.5
30-59 gün	24	24.5
60-89 gün	11	11.0
90 gün ve üzeri	7	7.0
Editörün Yazardan Düzeltme İstedığı Makale Sayısı(n=98)	25	25.5
Makalelerin Hakemde Kalış Süreleri (n=175**)		
15 günden az	13	7.4
16-29 gün	46	26.3
30-59 gün	48	27.4
60-89 gün	34	19.4
90-119 gün	20	11.5
120 gün ve üzeri	14	8.0
Gelen Makalelerin Değerlendirme Sonuçları(n=106***)		
Basılan	38	35.4
Editörler Kurulunun Uygun Görmediği	23	21.4
Hakemlerin Uygun Görmediği	34	32.0
Yazarın Geri Çektiği	11	11.2

*12 makalenin editörde kalış süresi anlaşılammıştır.

**Aynı makale hakemlere birden fazla sayıda gidebilmiştir.

*** Kayıt defterinde, 4 makalenin değerlendirme sürecine ilişkin bilgisine ulaşılamamıştır.

Makalelerin %30'u 15 günden daha az editörde kalırken, %27.5'inin 16-29 gün arasında, %24.5'inin 30-59 gün arasında editörde kaldığı görülmektedir. Makalelerin %7'si ise 3 ay ve üzerinde bir süre ile editörde kalmıştır. Makalelerin %25.5'ine öncelikle editör düzeltme istemiştir. Makalelerin hakemde kalış süreleri ise şöyledir; %26.3'ü 16 gün ile 1 ay arasında, %27.4'ü 1 ile 2 ay arasında, %8'i ise 4 ay ve daha uzun bir süre ile hakemlerde kalmıştır.

2001 yılından itibaren dergiye gelen makale sayısı 110'dur. 4 makalenin değerlendirme sürecine ilişkin bilgisine ulaşılamamıştır. Kalan 106 makalenin %35.4'ü basılmış, %21.4'ü editörler kurulu tarafından reddedilmiş, %32'si hakemler tarafından reddedilmiştir. Gelen makalelerin %11.2'si ise değerlendirme süreci tamamlanmadan yazar tarafından geri çekilmiştir.

Tablo 4'de HAGD'da basılan makalelerin kaynak sayılarının yıllara göre dağılımı

yer almaktadır. Tabloda sunulduğu gibi 1999 yılında makale başına ortalama 5.8 Türkçe, 11.6 İngilizce kaynak düşerken, 2004 yılında ortalama 19.3 Türkçe, 19.5 İngilizce kaynak düştüğü görülmektedir. Ayrıca kullanılan kaynak sayılarının ortalamasının yıllar içerisinde artış gösterdiği belirlenmiştir (1999'da 17.4, 2004 yılında 38.8).

Tablo 5'de HAGD'da basılan makalelerde güncel kaynak kullanma durumunun yıllara göre dağılımı yer almaktadır. HAGD'da 1999 yılında kullanılan kaynakların %15.1'i son 5 yıla ait iken, 2004 yılında kullanılan kaynakların %46.1'inin son beş yıllık kapsadığı görülmektedir. Kullanılan makalelerin son 5 yıllık olma sayısında yıllar içinde artışlar olduğu görülmektedir. HAGD'da 1999 yılında kullanılan kaynakların %44.6'sı, 2004 yılında kullanılan kaynakların ise hala önemli bir kısmı (%23.6) 11 yıl ve üzeri tarihli kaynaklardan oluşmaktadır.

Tablo 4. HAGD'da Basılan Makalelerin Kaynak Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllara Göre Kullanılan Ortalama Kaynak Sayısı	Türkçe	İngilizce	Toplam
1999	5.8	11.6	17.4
2000	5.6	12.8	18.4
2001	7.8	11.1	18.9
2002	13.8	13.9	27.7
2003	9.1	17.6	26.7
2004	19.3	19.5	38.8

Tablo 5. HAGD'da Basılan Makalelerde Güncel Kaynak Kullanma Durumunun Yıllara Göre Dağılımı

Yıllara Göre Güncel Kaynak Kullanma Durumu	Son 5 Yıl	6-10 Yıl	11 Yıl ve Üstü	Toplam				
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1999	18	15.1	48	40.3	53	44.6	119	12.7
2000	33	34.0	32	33.1	32	33.0	97	10.4
2001	39	34.5	39	34.5	35	31.0	113	12.1
2002	60	35.8	70	41.9	37	22.2	167	17.9
2003	67	40.1	61	36.5	39	23.4	167	17.9
2004	125	46.1	82	30.3	64	23.6	271	29.0
Toplam	342	36.6	332	35.6	260	27.8	934	100.0

Tartışma:

HAGD, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği'nin (HEMAR-G) yayın organı olarak 1999 yılında, "Hemşirelikte Araştırma Dergisi" adıyla yılda 1 sayı çıkartılarak yayın hayatına başlamıştır. Daha sonra ismine "araştırmaya" ek olarak "geliştirme" sözcüğü eklenen ve akademik yükseltmelerde "ulusal hakemli dergi"nin önemli hale gelmesi ile birlikte dergiye olan ilginin artması "Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi"nin yılda 2 sayı olarak çıkmaya başlamasında etkili olmuştur. Yapılan bir çalışmaya göre Sağlık Bilimleri alanında yayımlanan dergilerin çoğunluğu (%25.7) da yılda iki sayı olarak çıkmaktadır (Kozak, 2003a). "Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi" uluslararası literatürde belirtilen kalite üstünlüğü gösteren dergi niteliklerinin çoğuna (özetinin olması, kaynak gösterimi, yayın kurulunun olması, ulaşılabilir olması, yılda en az 2 sayı çıkması, hakemlerin en az 5 farklı üniversiteden olması vs.) sahip bir dergi niteliği taşımaktadır. Dergi bu açılarından bir çok ulusal ve uluslar arası dergilerde beklenen standartlara uygun konumdadır. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinin tirajı, zaman içinde bilimsel yayınların akademik yükselmede önemli bir yer tutmasına bağlı olarak yıllar içerisinde artış göstermiştir. Son tirajı 550 olmasına karşın bir çok yerden gelen taleplere bu tiraj sayısı dahi yanıt verememiştir.

Hemşirelik, günümüzdeki rol ve işlevleri ile çok geniş uygulama alanına sahiptir. Bu uygulama alanları içerisinde hizmet verdiği kesimler ve konu alanları farklı olabilmektedir. Rafferty ve arkadaşları geliştirdikleri bir sınıflama sisteminde hemşirelikle ilgili 54 konu alanı belirlemişlerdir (Rafferty, Traynor, Lewison, 2000). Bu nedenle hemşirelerin planladığı araştırmaların da çok farklı konu alanlarından olması beklenebilmektedir. HAGD'da basılan makalelere bakıldığında makalelerin belirli okullarda, belirli anabilim dallarında yoğunlaştığı (Tablo 2) ve alışılmış konuların dışına çok

çıkılmadığı; bu nedenle yayımlanan makalelerin birkaç başlık altına toplanabildiği görülmüştür (Tablo 1). Aynı şekilde seçilen araştırma tipinde ve kullanılan veri toplama yöntemlerinde de birbirine benzer yapının sergilendiği görülmektedir. Dergide basılan makalelerin çoğunluğunu niteliksel çalışmalar oluşturmaktadır ve niteliksel çalışma sayısı ise sadece 1 tanedir. Slovenya'da yapılan bir çalışmada hemşireler tarafından yazılan makalelerin koruyucu sağlık hizmetleri başta olmak üzere çok farklı alanlarda olduğu ve dergide basılan makalelerin %75'inin araştırma makalesi olduğu saptanmıştır (Dornik, Vidmar, Zumer, 2005). İspanya'da yapılan bir çalışmada da halk sağlığı ve koruyucu sağlık hizmetleri alanında daha fazla makale yazıldığı görülmektedir (Pardo, Reolid, Delicado ve ark., 2001). Yapılan diğer bir çalışmada ise onbir dergide yer alan toplam 509 makale incelenmiş ve %18.7 sinin hemşirelik eğitimi, %15.3 ünün de hemşirelik bakımı ile ilgili olduğu saptanmıştır (Borbasi, Haves, Wilkes ve ark., 2002). Bu doğrultuda, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisine bakıldığında değişik nedenlerden dolayı hemşireliğin çok renkliliğini ortaya koymada yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Hemşirelik araştırmaları, hemşireliğin bilgi ve uygulamalarını geliştiren ve dolayısıyla mesleki gelişimini sağlayan en önemli unsurdur (Smith, 1996; Lindsay, MacDonald, Cooper, 2001). Klinisyen hemşirelerin mesleki uygulamalarını bilimsel bir zeminde, kanıta dayalı olarak sunabilmeleri için araştırma yapmaları ya da yapılan araştırma sonuçlarını kullanmaları gerekir. Aksi halde bu kadar karmaşık sağlık sistemi içerisinde hemşirenin kendisini ifade etmesi ve otonomi kazanması aynı oranda zorlaşacaktır. Oysa yayımlanan çalışmalara bakıldığı zaman bu çalışmaların çoğunlukla akademisyen hemşireler tarafından yapıldığını ve yapılan çalışmaların sonuçlarının yine akademisyen hemşireler tarafından okunduğu bildirilmektedir (Lindsay, MacDonald, Cooper, 2001). Aynı sorun sağlık

bilimleri alanında çıkarılan diğer dergiler için geçerlidir. Kozak tarafından 2003 yılında yapılan bir çalışmada, sağlık bilimleri alanında yayımlanan dergilerde basılan makalelerin %93.9'unun akademisyenler tarafından yazıldığı ve yine %89.8'inin akademisyenler tarafından okunduğu saptanmıştır (Kozak, 2003a). Kozak tarafından yapılan başka bir çalışmada ise dergiye gelen makalelerin %95.5'i akademisyen yazarlar tarafından yazıldığı görülmüştür (Kozak, 2003b). Bilimsel bilginin en temel özelliğinin ilgili alanda görülen problemi açıklamak, çözmek ve sonuçlarını bununla ilgili tüm kesimlerle paylaşmak olduğunun bilinmesi (Kozak, 2003b; Köksoy, 1997) akademisyenlerin dışında uygulama alanlarındaki meslek üyelerinin araştırmaya katılma ve araştırmaları takip etme görevlerinin yerine getirilemediğini ortaya koymaktadır. Bu durum ülkemizdeki hemşirelik araştırmalarının ne amaçla ve ne için yapıldığına ilişkin soruların ele alınması zorunlu kılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, hemşirelik alanında yapılan çalışmalara bakıldığında akademisyen ve klinisyen hemşire işbirliğine dayalı çalışmaların önem kazandığı ve bu yönde büyük çabaların harcandığı bilinmektedir.

Tayvan'da yapılan bir çalışmada, 1995 yılından bu yana hemşirelik araştırmalarında hem multidisipliner işbirliğinin hem de uluslararası işbirliğinin arttığı belirlenmiştir (Huang, Ho, Chuang, 2006). Ülkemizdeki hemşirelik araştırmaları için hem akademisyen- klinisyen hemşire hem de diğer disiplinlerle işbirliğinin sağlanamaması önemli eksikliklerden biri olarak düşünülmektedir.

Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinde basılan araştırma makalelerin çoğunluğunu tezler bunların da çoğunluğunu yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır (Tablo 2). Dergide doktora tezlerini daha az sayıda yer alması akademik yükseltmelerde uluslararası dergilere verilen önem nedeniyle ulusal dergilerin tercih edilmediğini düşündürülebilir. Yüksek lisans

tezlerinde ilk isimlerin araştırma görevlilerinden oluşması, yazarlar arasında da araştırma görevlilerinin ilk sırada olmasının nedenidir. Bu tezlerin danışmanlarının ikinci isim olarak değerlendirilmesi sonucunda ise ikinci isimlerin yarısının profesörlerden oluşması akademik diğer derecelerde görece bir azalmayı getirmiştir. Dergide basılan makalelerdeki ilk isimler değerlendirildiğinde profesörlerin doçentlerden sonra yer aldığı görülmektedir. Ayrıca ilk isim olarak geçen profesörlerin yine çoğunluğu derleme makale yazarlığı yaptıkları saptanmıştır (Tablo 1). Yurtdışında yapılan bir çalışmada da hemşirelik alanındaki derleme makalelerin daha çok profesörler tarafından yazıldığını göstermektedir (Dornik, Vidmar, Zumer, 2005). Yapılan bir çalışmada sağlık bilimleri alanında yayımlanan makalelerdeki yazarların akademik ünvanlarının sırasıyla; profesörler (%95.6), doçentler (%94), yardımcı doçentler (%92.3), doktoralı öğretim görevlileri (%45.3), araştırma görevlileri (%25.6), öğretim görevlileri (%9.8) olarak belirlenmiştir (Kozak, 2003a). Sağlık alanında yayımlanan diğer dergilerde ise öğretim üyeleri (Prof., Doç., Yrd. Doç.) %90'ın üzerinde bir oranda yer almalarına karşın, bu çalışmada hemşire yazarların çoğunluğunun araştırma görevlilerinden oluşması derginin bilimsel niteliğinin gelişmesinde sorun olarak ele alınabilir. Çünkü dergilerin bilimsel içeriğinin genç akademisyenlere ve daha az deneyimli araştırmacılara rehberlik edebilmesi beklenmektedir.

Dergide yayımlanan makalelerin yazar sayısına bakıldığında makalelerin çoğunluğunun iki yazarlı olduğu ve bu yazarların çoğunlukla akademisyen hemşirelerden oluştuğu görülmektedir. Klinisyen hemşire ile işbirliği halinde yapılan çalışma ise sadece 1 tanedir (Tablo 1). Bu durum, araştırma sonuçlarının uygulama alanlarına aktarılmasında engelleyici bir faktör olarak düşünülebilmektedir. Çünkü hemşirelikle ilgili literatür hemşirelik araştırmalarında klinisyen ve akademisyen hemşire-

lerin işbirliği halinde araştırmalar yapmalarının sonuçların uygulama alanlarına yansımada önemli olduğunu bildirmektedir. Slovenya’da profesyonel hemşirelik dergileri üzerine yapılan bir çalışmada, hemşire yazarlar tarafından yazılan makalelerin %47.4’ünün iki yazarlı olduğu saptanmıştır (Dornik, Vidmar, Zumer, 2005). Kozak tarafından yapılan çalışmada ise makalelerdeki yazar sayıları 1 ile 9 arasında değişmekle birlikte %67’sinin 1 ya da 2 yazarlı olduğu, makale başına ise ortalama 2.4 yazar düştüğü ve bu yazarların da çoğunluğunun akademisyenlerden oluştuğu saptanmıştır (Kozak, 2003a). Hemşirelik alanındaki yazar özellikleri ile sağlık bilimleri alanındaki yayınların yazar özellikleri benzerlik göstermektedir. Oysa, son zamanlarda araştırmaların multidisipliner ekip halinde yapılması ve uluslararası işbirliğine dayanan araştırmaların gerekliliği üzerinde durulmakta (Kozak, 2003a) ve makalelerdeki yazar sayısı yayın niteliği kriterleri arasında gösterilmektedir (Rafferty, Traynor, Lewison, 2000). Ancak, ülkemizde gelinen son durumda, yazar sayısının artmasının akademik yükseltmelerde gerekli olan puanın bölünmesine yol açması nedeniyle işbirliğine dayalı çoklu yazarlı çalışmalardan kaçınılabilmektedir.

Hemşirelik alanında yapılan çalışmaların zamanında yayınlanması da ele alınan sorunun zamanında uygulamaya yansıtılabilmesi açısından çok önemlidir. HAGD’da yer alan çalışmalara bakıldığında, çoğunluğunun çalışma verilerinin toplandığı tarihten ortalama iki yıl sonra yayınlanmasına karşın dört yıl ve üzerindeki bir süre sonra yayımlanan çalışma sayısının da azımsanmayacak bir yüzdeye sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2). Bu nedenlerden biri yazarlardan kaynaklı gecikmeler olabildiği gibi diğer bir nedeni de derginin değerlendirme sürecinin değişik nedenlerden dolayı uzun sürmesi olabilmektedir. Dergiye ilişkin nedenler arasında, makalelerin editörlerde ve hakemlerde değerlendirilme sürelerinin çok fazla uzaması yer almaktadır. Bu çalışmada HAGD’da bası-

lan makalelerin editörde ve hakemde ilk kalış süresinin çoğunlukla iki ay olduğu saptanmıştır (Tablo 3). HAGD’da hakemler için öngörülen süre maksimum 1 ay olmasına karşın bu sürelerin uzayabildiği görülmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre sağlık bilimleri alanında yayımlanan çalışmalarda hakemlere tanınan makale değerlendirme süresinin %77.6 oranında 1 ile 30 gün arasında değiştiği görülmektedir. Aynı çalışmada dergilerin %11.5’inin ise süre kısıtlamasının olmadığı saptanmıştır (Kozak, 2003b). Makalelerin değerlendirme sürecinde editörde ve hakemde ilk kalış süresi çoğunlukla 2 ay olmasına karşın istenilen düzeltmeler doğrultusunda editör, hakem ve yazar tarafından yapılan tekrarlı değerlendirmeler ile bu süre uzayabilmektedir. Bütün bu gecikmelerle, derginin yayın süreci uzamakta ve makaleler yayınlanıncaya kadar ya da değerlendirme sonuçlanıncaya kadar uzunca bir zaman yitirilebilmektedir. Ancak, bu gecikmeler bir çok bilimsel dergi için ortak noktayı oluştururken tam tersi durumlar da söz konusu olabilmektedir. Zengin ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, Konya’da yayınlanan Genel Tıp Dergisine gönderilen makalelerin %95’inin 5 ay içinde basıldığı belirlenmiştir (Zengin, Gökbel, Bodur, 2003)

HAGD’a gelen makalelerin %35.4’ünün kabul edilerek basıldığı saptanmıştır (Tablo 3). HAGD’a gelen makaleler çok ayrıntılı bir değerlendirme sürecinden geçmekte, düzeltilmesi olanaksız olan yöntem hataları nedeniyle araştırma makaleleri reddedilmektedir (Emiroğlu, 2004). Bu reddedilme oranının büyüklüğü, ülkemizde hemşirelik araştırmalarının ve yayınlarının içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir. Kozak tarafından 2003 yılında yapılan bir çalışmaya göre; sağlık bilimleri alanındaki dergilerin %17.5’i gelen makalelerin %31-45’inin, %7.1’i %46-60’ının, %30.6’sı %61-75’ini, %29.5’i %76-90’ını, %6.6’sı ise gelen makalelerin %90 ve üzerinde bir miktarını yayınladığı görülmüştür (Kozak, 2003 b). Konya’da yapılan bir çalışmada ise Genel Tıp Dergisine gelen

makalelerin %77'5'inin kabul edildiği görülmüştür (Zengin, Gökbel, Bodur, 2003). Sağlık bilimleri alanında yayınlanan dergilerin büyük çoğunluğunun gelen makaleleri kabul etme oranı %61'in üzerinde olması HAGD'a gönderilen makalelerin niteliği yanında değerlendirme sürecine ilişkin ayrıntılı değerlendirmeye gereksinim duyulduğunu göstermektedir.

HAGD'da basılan makalelerdeki kaynak özelliklerine bakıldığında kullanılan Türkçe ve İngilizce kaynak sayısında yıllar içerisinde artışlar olduğu görülmektedir (Tablo 4). Tayvan'da 1991-2004 yılları arasında basılan makalelerle ilgili yapılan bir çalışmada da kaynak kullanımının eskiye oranla önemli ölçüde arttığı saptanmıştır (Huang, Ho, Chuang, 2006). Bir makalede mevcut ulusal literatürün uluslararası literatürle karşılaştırılabilir olarak kullanılması son derece önemlidir ve derginin yayın kriterleri arasında olmalıdır. Bu nedenle dergiler ulusal kaynakların kullanımına da önem vermelidirler. İspanya da 1985-1994 yılları arasında İspanya hemşirelik dergilerinde basılan 622 makale üzerinde yapılan bibliometrik bir çalışmada kullanılan kaynakların %60.3'ünün İspanyolca, %36.1'i ikinci dil olarak İngilizce olduğu saptanmıştır (Pardo, Reolid, Delicado, 2001). Bu çalışmada yerel kaynakları kullanma yönündeki artış ülkemizde hemşirelikle ilgili çalışmaların ve bilgi birikiminin giderek arttığını düşündürmektedir.

Yıllar içerisinde niceliksel artış yanında kullanılan kaynakların son 5 yıllık olmasına daha fazla özen gösterilmiştir (Tablo 5). Makalelerde kullanılan kaynakların güncel olması durumu derginin makale kabul kriterleri arasında yer almasına karşın, 11 yıl ve daha fazla bir süre önce yayınlanmış kaynakları kullanma yüzdesinin 2004 yılında hala azımsanmayacak miktarda olduğu görülmüştür. Oysa enformasyon çağında bilgi hızlı üretilmekte ve hızla değişebilmektedir. Bu nedenle kullanılan kaynakların güncel olması okuyucuyu doğru bilgilendirmek açısından son derece önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

HAGD'da basılan araştırma makalelerinin değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Yapılan çalışmaların çoğunlukla akademik ilerlemenin bir gerekliliği olarak yapılan tez çalışmalarından oluştuğu
- Birinci yazar isimlerin çoğunlukla araştırma görevlileri olduğu,
- Çalışmaların bazı okul ve anabilim dallarında yoğunlaştığı,
- Çalışmaların çoğunluğunu tanımlayıcı araştırmaların oluşturduğu,
- Klinikte çalışan hemşireler tarafından yapılan çalışmaların olmadığı,
- Akademisyen ve klinisyen hemşirelerin işbirliği halinde yaptığı çalışmaların yer almadığı,
- Çalışmalarda kullanılan kaynaklara yeterince önem verilmediği,
- Çalışmaların yayınlanma süreci ile ilgili sorunların olduğu saptanmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisinde;

- Yayımlanacak makalelerin yazar özelliklerinde, araştırma türlerinde ve makale özelliklerinde farklılaşma yaratması,
- Klinisyen ve akademisyen işbirliğini artırıcı çalışmalar yapılması,
- Makalelerin konu özelliklerine ilişkin gelişmenin sağlanabilmesi için önceden davetli belirli temalara yönelik sayılar çıkartması,
- Yayın değerlendirme sürecinin daha etkin kullanılarak kısaltılması önerilerinde bulunulmuştur.

Ayrıca HAGD'ın yayın niteliğinin gelişmesi için derginin kendi içinde yaptığı değerlendirmelerin makale özü ve niteliği, atıf ve kaynak gösterimi, araştırma yöntem ve metodolojisi niteliğinin ve değerlendirme sürecinin ele alınarak yapılması ve derginin diğer dergilerle karşılaştırılabilir olarak değerlendirmesini yapan çalışmalar önerilmiştir.